

İstanbul'un 19.Yüzyıldaki Ekonomik Sorunlarının Tasnifi: Ahkam Defterlerine Göre Suriçi Ve Bilad-I Selase(Galata, Üsküdar Ve Haslar)

M.Burak BULUTTEKİN¹

Özet: 19.yüzyılda İstanbul'da yaşanan ekonomik sorunları belirlemek amacındaki bu çalışma, Suriçi ve Bilad-ı Selase ayırımına göre dönemin İstanbul Ahkam Defterleri'nin tasnifine dayanmaktadır. 19.yüzyıla ait İstanbul Ahkam Defterleri'nde ekonomik sistemle ilgili olarak 1175 tane hüküm tespit edildi. Bu hükümlerin analizi sonucunda, en fazla kararın, 23 numaralı defterde alındığı görüldü. İstanbul finansal piyasasıyla ilgili en fazla sorun, (a)adi borç alacak ve (b)borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi konularına ilişkindir. Bununla birlikte en fazla başvuru, Haslar(toplam hükümlerin %38,8'i) kazasından yapılmıştır. Hem müracaat eden ve hem de şikayet edilen taraflar, çoğunlukla şehirde yaşayan Gayrimüslim yönetilenlerden oluşmuştur. İncelenen dönemdeki başvuruların, %57,6'sının 19.yüzyılın ilk çeyreğinde, 1800-1825 yılları arasındaki dönemde yapıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: 19.yüzyıl, İstanbul'daki ekonomik sorunlar, İstanbul Ahkam Defterleri

Classification Of The Economic Problems Of Istanbul In The 19th Century: According To The Ahkam Registers The Economic Analysis Of Suriçi And Bilad-I Selase(Galata, Uskudar Ve Haslar)

Abstract: This study, which identified with the economic problems of Istanbul in the 19th century, intended to classify Istanbul Ahkam Registers which is separated by Surici and Bilad-i Selase. 1175 economic provisions were determined in İstanbul Ahkam Registers of the 19th century. The analysis of these registers, the maximum provisions were found with 23rd part of them. The most problems of the financial market of Istanbul are (a)ordinary debt and lending, and (b)the paid of debt with installment. Moreover, the most application is made in Haslar(38.8% of total provisions) region. Both the applicants and the complainants are intensity composed by the Non-Muslims

---

¹ Arş.Gör.Dr., Dicle Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Mali Hukuk Anabilimdalı, buluttekinb@gmail.com

raya which are dwelling in centrum. It was found that 57.6% of applications are applied in the first quarter of 19th century, the period of 1800-1825.

Keywords: 19th century, The economic problems of İstanbul, İstanbul Ahkam Registers

I. GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nde dini, idari, siyasi ve ekonomik sistemin merkezi İstanbul'du. İstanbul şehri, idari açıdan Suriçi(İstanbul kent merkezi) ve Bilad-ı Selase(Üç Belde) olarak bölümlenirdi. Bilad-Selase; Galata(Beyoğlu), Üsküdar ve Haslar(Eyüp, Surdışı) kazalarından oluşurdu.

Yaklaşık 22 km'lik uzunluğa sahip olan İstanbul surları, şehrin yönetim yapısını da şekillendiriyordu. Bu surların çevrelediği yaklaşık 17 km²' lik alan; Suriçi(İstanbul kent merkezi, Tarihi Yarımada veya Dersaadet) kazası olarak niteleniyordu. İstanbul(Suriçi) Kazası; Batı'da Yedikule ile Ayvansaray arasındaki surlarla nihayetlenen ve Haliç ile Marmara'nın çevrelediği Tarihi Yarımada, yani Eski Bizans'ı oluşturan Suriçi'nden oluşmaktaydı.

Haliç'in kuzeyinde bulunan Galata(Beyoğlu) kazası; kuzeye doğru genişleyen yerleşim yerlerinden oluşurdu. 19.yüzyıl'da Galata kazası; İstanbul(Suriçi) kazasına Haliç üzerindeki köprülerle bağlandığı gibi, Tophane-Salıpazarı-Fındıklı üzerinden kuzeydoğu Boğaziçi yerleşme alanına ulaşan bölgeyi kapsıyordu.

Üsküdar kazası; İstanbul'un Asya kıtasındaki topraklarına yerleşmiş, Boğaz'ın güney tarafına doğru ilerleyen üçgen biçimindeki bir alanı kapsamaktaydı. Günümüzde Kocaeli ili sınırlarını da içine alacak şekilde Üsküdar, 19.yüzyıl'da İstanbul'un Anadolu yakasını oluşturan bölgeydi.

Haslar(Eyüp) kazası; surdışından, Silivri ve Çatalca'ya kadar uzanan –Eyüp'ü de içine alan- bölge olarak tanımlanırdı. “Havâss-ı Refîa” veya “Havâss-ı Aliyye” isimleriyle de anılan Haslar kazası, 19.yüzyılda İstanbul'un en geniş sınırlarına sahip kazası konumundaydı.

19.yüzyıl İstanbul'unun ekonomik sorunlarının tasnifini yapmayı çabaladığımız bu çalışmada, temel araştırma sahamız, dönemin İstanbul'unu oluşturan bu Suriçi ve Bilad-ı Selase kazalarıdır.

Osmanlı ekonomik sisteminde, karşılaşılan anlaşmazlıkların çözüm yeri, merkezi idaredir. Şikayet sahibinin başvurusu üzerine, Divan-ı Hümayun adı verilen merkezi karar organı, sorunu inceler. İncelenen ve kurulan meclis ile karara bağlanan ihtilaflar, ilgili kaza birimine, “padişah buyruğu” hükmünde, yazılı olarak bildirilir. Verilen hükümler, bağlayıcıdır. Bununla birlikte alınan her bir karar –şehirlere göre sistematik olarak- derlenir ve “Ahkam Defterleri”

adı verilen defterlere kaydedilir. Bu yönüyle Ahkam Defterleri, ilgili oldukları dönemin genel sosyo-ekonomik özelliklerini gösteren temel argümanlar olarak kabul edilebilir. 19.yüzyılda İstanbul'da yaşanan ekonomik sorunları belirleyebilecekleri düşüncesinden hareketle bu çalışmada, dönemin İstanbul Ahkam Defterleri kayıtları tasnif edilmiştir.

19.yüzyıl'da Suriçi ve Bilad-ı Selase kazalarındaki ekonomik sorunları analiz edebilmek için, 19.yüzyıla ait tüm İstanbul Ahkâm Defteri hükümleri araştırıldı ve finansal sistemle ilgili olarak verilen kararlar belirlendi. İstanbul Ahkam Defterleri kayıtlarından, 19.yüzyıl İstanbul'unun finansal sorunlarını içeren 1175 tane hüküm tespit edildi. Defter kayıtlarındaki bu hükümler için, (a)defter numaraları, (b)başvuru yerleri, (c)ihtilaf konuları, (d)ihtilafın taraflarının sosyal konumları, (e)ihtilafın taraflarının dinleri ve (f)başvuru yılları, temel analiz değişkenleri olarak seçildi. Her bir hüküm bu sistematığe göre -öncelikle kendi içlerinde ve daha sonra da genel analize tabi tutularak- incelendi. Tasnifler Excel ortamında kaydedildi ve ulaşılan tüm veriler tablolaştırılarak analize uygun hale getirildi.

İstanbul Ahkâm Defterleri kayıtları tutulurken, defterlere numaraları verilirdi. Bu numaralandırma sistematığı, hükümlere belirlilik kazandırmanın yanı sıra, dönemlerin oluşmasına da imkanı sağlardı. Bu çerçevede, ilk tasnif değişkenimiz defter numaraları oldu. 19.yüzyıl İstanbul finansal sistemine ilişkin sorunların, 13-25 numaraları arasındaki defterlerde yer aldığı tespit edildi.

Ahkâm Defterleri'nde tutulan kayıtlarda, verilen hükümle ilgili açıklamalara da yer verilirdi. Bu verilerden, sorunun, hangi nedenlerden kaynaklandığına ilişkin genel bir kavram oluşurdu. Çalışmanın kapsamında, öncelikle, İstanbul'da yaşanan ekonomik sorunlar belirlendi. İstanbul kazalarında yaşanan ihtilaf konuları; (1)sözleşmelerden doğan borç alacak ihtilafı ile ilgili hukuki muameleler, (2)güvence sağlama amacıyla yapılan sözleşmelerden doğan borç alacak ihtilafı ile ilgili hukuki muameleler, (3)alacağın tahsili ve iflas ile ilgili hukuki muameleler, (4)haksız ve zor kullanılarak temellük edilenin iadesi ile ilgili hukuki muameleler, (5)vergi ihtilafları ile ilgili hukuki muameleler, (6)iltizam ile ilgili hukuki muameleler ve (7)diğer hukuki muameleler ana başlıkları altında sınıflandırıldı.

İstanbul kazalarındaki ekonomik sorunların çözümü için verilen hükümler, malum olduğu üzere, iki taraf arasındaki sorunların çözümü amacını taşır. Çalışma dahilinde, bu iki taraf, sosyal konumlarına göre, (1)başvuruyu/şikâyeti yapan(diğer bir ifadeyle, verilen hükümde sorun yaşadığı belirtilen taraf), "müracaat eden" ve (2)başvuruya neden olan(diğer bir ifadeyle, verilen

hükümde soruna neden olduğu belirtilen taraf), “şikâyet edilen” olarak ayrıldı ve tasniflendi.

Bilindiği üzere, Klasik Osmanlı idari sınıflandırmasında, sosyal konumlanma, genel çerçevede, (a)“yöneten”(devlet yönetiminde söz sahibi olan zümre) ve (b)“yönetilen”(devlet sınırları içinde yerleşik olarak yaşayan halk) ayrımı şeklindedir. Bununla birlikte, bu yöneten ve yönetilen kesimleri de, bir alt gruplandırma yapılarak -kendi içlerinde- yerleşim yerlerine göre (i)“şehirli”(şehirde yaşayan) veya (ii)“köylü”(köyde yaşayan) olarak ayrılabilir. Bu düşünceden hareketle, incelenen defter hükümlerinde verilen genel bilgilerden, tarafların sosyal konumları, (i)“yöneten” ve “yönetilen” genel sınırlandırması ve (ii)bunların yerleşim yerleri olan “şehirli” ve “köylü” ayrımları tespit edildi.

Ahkâm kayıtlarında, ihtilafın taraflarıyla ilgili, dini bilgilere de yer veriliyordu. Defterlerdeki bu dağılımdan yola çıkarak bu çalışmada da, dini ayrımlara göre bir tasnif ve analiz yapılması gerektiği düşünüldü. İhtilafın taraflarının dinlerine göre; ilk ayırım, (a)“Müslüman” ve (b)“Gayrimüslim” olarak yapıldı. Yine Gayrimüslimler kendi aralarında, hükümlerde belirttikleri şekliyle, (i)“Zimmi”, (ii)“Yahudi” ve (iii)“Nasrani” olarak alt kategorilere ayrıldı.

Son olarak İstanbul’daki kazalara ilişkin olarak alınan kararlar, defter kayıt sistematğine uygun olarak, başvurunun yapıldığı yıla göre analize tabi tutuldu. 19.yüzyıl İstanbuluyla ilgili olarak tespit edilen ekonomik hükümler, Ocak 1800- Ekim 1869 yılları arasındaki döneme ilişkindir.

II. 19.YÜZYIL İSTANBUL AHKAM DEFTERLERİ’NE GÖRE SURİÇİ VE BİLAD-I SELASE(GALATA, ÜSKÜDAR VE HASLAR)’NİN EKONOMİK SORUNLARININ TASNİFİ

19.yüzyılda İstanbul’daki ekonomik sorunların belirlenebilmesi için dönemin İstanbul Ahkam Defterleri analiz edildi. Bu çerçevede incelenen defter kayıtlarından, Suriçi ve Bilad-ı Selase’nin; nahiyeleri, hükme konu olan ekonomik sorunları, hükümlerinin verildiği tarafların sosyal konumları ile dinleri ve ekonomik sorunlarının yaşandığı yılları tasnif edildi.

A. Suriçi ve Bilad-ı Selase’deki Ekonomik Sorunların Nahiyelere Göre Tasnifi

19.yüzyıla ilişkin olarak Suriçi ve Bilad-ı Selase’nin ekonomik sorunlarının, nahiyelerine göre tasnif edilebilmesi için İstanbul Ahkam Defterleri’ndeki hükümler; İstanbul(Suriçi), Galata(Beyoğlu), Üsküdar ve

Haslar(Surdişı, Eyüp) kazalarının hinterlandına giren nahiyelere göre ayrıma tabi tutuldu.

Defter kayıtlarında, İstanbul(Suriçi) kazasıyla ilgili olarak toplam 141 tane¹, Galata kazasına ait toplam 334 tane, Üsküdar kazasına yönelik olarak toplam 244 tane ve en geniş sınırlara sahip Haslar kazasıyla ilgili olarak 456 tane ekonomik hüküm tespit edildi.

Galata kazası, kendisine bağlı nahiyelere göre irdelendiğinde, en fazla ekonomik sorunun Kapıdağ nahiyesinde yaşandığı gözlemlendi.

---

¹ İstanbul(Suriçi) kazasıyla ilgili olarak belirlenen bu hükümler şunlardır: **Başbakanlık Osmanlı Arşivi(BOA)** 13/203, **BOA** 13/940, **BOA** 13/1055, **BOA** 14/16, **BOA** 14/87, **BOA** 14/114, **BOA** 14/123, **BOA** 14/153, **BOA** 14/163, **BOA** 14/165, **BOA** 14/166, **BOA** 14/191, **BOA** 14/199, **BOA** 14/236, **BOA** 14/245, **BOA** 14/305, **BOA** 14/350, **BOA** 14/376, **BOA** 15/42, **BOA** 15/47, **BOA** 15/134, **BOA** 15/169, **BOA** 15/263, **BOA** 15/290, **BOA** 15/296, **BOA** 15/297, **BOA** 15/305, **BOA** 15/314, **BOA** 15/335, **BOA** 15/343, **BOA** 15/355, **BOA** 15/366, **BOA** 15/377, **BOA** 15/415, **BOA** 15/461, **BOA** 15/465, **BOA** 15/470, **BOA** 15/471, **BOA** 15/485, **BOA** 15/487, **BOA** 16/2, **BOA** 16/5, **BOA** 16/65, **BOA** 16/133, **BOA** 16/148, **BOA** 16/177, **BOA** 16/197, **BOA** 16/205, **BOA** 16/210, **BOA** 16/246, **BOA** 16/274, **BOA** 16/321, **BOA** 16/322, **BOA** 16/344, **BOA** 16/368, **BOA** 16/380, **BOA** 16/399, **BOA** 16/407, **BOA** 16/415, **BOA** 16/446, **BOA** 16/473, **BOA** 16/487, **BOA** 16/543, **BOA** 16/595, **BOA** 16/619, **BOA** 16/646, **BOA** 16/657, **BOA** 16/672, **BOA** 16/698, **BOA** 16/702, **BOA** 16/766, **BOA** 16/768, **BOA** 17/15, **BOA** 17/24, **BOA** 17/30, **BOA** 17/37, **BOA** 17/41, **BOA** 17/42, **BOA** 17/43, **BOA** 17/84, **BOA** 17/89, **BOA** 17/91, **BOA** 17/95, **BOA** 17/121, **BOA** 17/131, **BOA** 17/155, **BOA** 17/170, **BOA** 17/172, **BOA** 17/177, **BOA** 17/201, **BOA** 17/292, **BOA** 17/310, **BOA** 17/313, **BOA** 17/353, **BOA** 17/377, **BOA** 17/382, **BOA** 17/388, **BOA** 18/13, **BOA** 18/15, **BOA** 18/126, **BOA** 18/170, **BOA** 18/208, **BOA** 18/213, **BOA** 18/214, **BOA** 18/244, **BOA** 18/247, **BOA** 18/303, **BOA** 19/133, **BOA** 19/180, **BOA** 19/185, **BOA** 19/217, **BOA** 19/227, **BOA** 19/303, **BOA** 19/407, **BOA** 19/449, **BOA** 19/488, **BOA** 19/498, **BOA** 20/38, **BOA** 20/284, **BOA** 20/468, **BOA** 21/114, **BOA** 21/177, **BOA** 21/197, **BOA** 21/198, **BOA** 21/263, **BOA** 21/300, **BOA** 21/452, **BOA** 21/461, **BOA** 21/490, **BOA** 21/503, **BOA** 22/11, **BOA** 22/198, **BOA** 22/312, **BOA** 22/327, **BOA** 22/338, **BOA** 23/68, **BOA** 23/98, **BOA** 23/195, **BOA** 24/209, **BOA** 25/33 ve **BOA** 25/119.

Tablo 1. Galata Kazası için Verilen Ekonomik Hükümlerin Nahiyelere Göre Dağılımları

GALATA					
NAHIYE	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE ORANI(%)	NAHIYE	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE ORANI(%)
KAPIDAĞ	127	%38,0	MUDANYA	19	%5,7
MARMARA	26	%7,8	PINARHISAR	4	%1,2
BANDIRMA	87	%26,0	BEYOĞLU	-	-
ÇORLU	9	%2,7	ERDEK	54	%16,2
MAHMUTPAŞA	-	-	GEMLİK	6	%1,8
KASIMPAŞA	-	-	YENİKÖY	-	-
BELİRTİLMEMİŞ	6	%1,8	TOPLAM	334	%100

Tablo 1'den de belirtildiği üzere, Galata kazası; Kapıdağ¹, Marmara², Bandırma¹, Çorlu², Mahmutpaşa, Kasımpaşa, Mudanya³, Pınarhisar⁴, Beyoğlu, Erdek⁵, Gemlik⁶ ve Yeniköy olmak üzere 12 alt nahiyeye ayrılıyor.

¹ Galata kazasının, Kapıdağ nahiyesine ilişkin olarak verilen hükümler şunlardır: BOA 13/934, BOA 13/990, BOA 14/43, BOA 14/54, BOA 14/73, BOA 14/94, BOA 14/150, BOA 14/158, BOA 14/167, BOA 14/310, BOA 15/34, BOA 15/59, BOA 15/193, BOA 15/225, BOA 15/226, BOA 15/395, BOA 15/439, BOA 15/451, BOA 15/472, BOA 15/484, BOA 16/32, BOA 16/49, BOA 16/128, BOA 16/151, BOA 16/253, BOA 16/317, BOA 16/345, BOA 16/354, BOA 16/364, BOA 16/376, BOA 16/431, BOA 16/500, BOA 16/511, BOA 16/645, BOA 16/721, BOA 16/770, BOA 17/19, BOA 17/20, BOA 17/26, BOA 17/40, BOA 17/56, BOA 17/58, BOA 17/77, BOA 17/137, BOA 17/174, BOA 14/109, BOA 15/63, BOA 17/183, BOA 17/216, BOA 17/256, BOA 17/259, BOA 17/306, BOA 17/323, BOA 17/329, BOA 17/339, BOA 17/359, BOA 18/18, BOA 18/24, BOA 18/42, BOA 18/60, BOA 18/64, BOA 18/110, BOA 18/121, BOA 18/122, BOA 18/434, BOA 19/55, BOA 19/56, BOA 19/242, BOA 19/252, BOA 19/302, BOA 19/350, BOA 19/363, BOA 19/365, BOA 19/421, BOA 19/438, BOA 19/472, BOA 19/514, BOA 19/555, BOA 20/32, BOA 20/65, BOA 20/67, BOA 20/138, BOA 20/157, BOA 20/182, BOA 20/254, BOA 20/308, BOA 20/318, BOA 20/356, BOA 20/360, BOA 20/405, BOA 20/406, BOA 20/441, BOA 20/459, BOA 20/520, BOA 20/528, BOA 20/532, BOA 20/535, BOA 20/536, BOA 20/545, BOA 20/604, BOA 21/16, BOA 21/26, BOA 21/89, BOA 21/108, BOA 21/203, BOA 21/207, BOA 21/237, BOA 21/378, BOA 21/464, BOA 22/52, BOA 22/55, BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 22/146, BOA 22/187, BOA 22/260, BOA 22/293, BOA 22/323, BOA 23/154, BOA 23/216, BOA 25/69, BOA 25/85, BOA 25/116, BOA 25/136, BOA 25/140, BOA 25/142 ve BOA 25/162.

² Galata kazasının, Marmara nahiyesiyle ilgili olarak alınan kararlar şunlardır: BOA 15/409, BOA 16/76, BOA 16/78, BOA 16/705, BOA 17/343, BOA 17/349, BOA 17/387, BOA 18/14, BOA 18/67, BOA 18/82, BOA 18/137, BOA 18/153, BOA 18/167, BOA 18/272, BOA 18/407, BOA 18/442, BOA 19/84, BOA 19/92, BOA 19/213, BOA 19/273, BOA 19/293, BOA 20/13, BOA 20/288, BOA 20/408, BOA 20/414 ve BOA 20/454.

Bu ayırmda görüldü ki, Galata sınırlarına giren hükümler, ağırlıklı olarak, Kapıdağ (127 hüküm ve Galata kazasına ilişkin olarak verilen toplam kararların %38'i gibi oldukça yüksek bir oranıyla), Bandırma(87 hüküm ve Galata kazasına ilişkin olarak verilen toplam kararların %26'sı) ve Erdek(54 hüküm ve

---

¹ Galata kazasının, Bandırma nahiyesiyle ilgili olarak verilen hükümler şunlardır: **BOA 14/102, BOA 15/58, BOA 15/106, BOA 15/190, BOA 15/231, BOA 15/288, BOA 16/214, BOA 16/255, BOA 16/310, BOA 16/470, BOA 16/552, BOA 17/28, BOA 17/67, BOA 17/94, BOA 17/99, BOA 17/126, BOA 17/144, BOA 17/202, BOA 17/232, BOA 17/289, BOA 17/294, BOA 17/314, BOA 17/350, BOA 18/98, BOA 18/148, BOA 18/268, BOA 19/44, BOA 19/49, BOA 19/64, BOA 19/98, BOA 19/137, BOA 19/167, BOA 19/349, BOA 19/428, BOA 20/39, BOA 20/77, BOA 20/145, BOA 20/150, BOA 20/164, BOA 20/165, BOA 20/215, BOA 20/322, BOA 20/552, BOA 20/569, BOA 21/56, BOA 21/84, BOA 21/184, BOA 21/211, BOA 21/214, BOA 21/215, BOA 21/219, BOA 21/325, BOA 22/102, BOA 22/289, BOA 23/64, BOA 23/148, BOA 23/149, BOA 23/157, BOA 23/167, BOA 23/169, BOA 23/230, BOA 23/293, BOA 24/6, BOA 24/95, BOA 24/145, BOA 24/157, BOA 24/226, BOA 24/229, BOA 24/240, BOA 24/248, BOA 25/5, BOA 25/21, BOA 25/51, BOA 25/58, BOA 25/66, BOA 25/72, BOA 25/73, BOA 25/74, BOA 25/78, BOA 25/95, BOA 25/120, BOA 25/156, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/182, BOA 25/204 ve BOA 25/241.**

² Galata kazasının, Çorlu nahiyesiyle ilgili olarak belirlenen hükümler şöyledir: **BOA 15/13, BOA 15/75, BOA 15/286, BOA 16/187, BOA 18/394, BOA 19/439, BOA 19/505, BOA 24/46 ve BOA 24/103.**

³ Galata kazasının, Mudanya nahiyesiyle ilgili olarak verilen hükümler şunlardır: **BOA 17/49, BOA 18/117, BOA 19/129, BOA 19/386, BOA 20/233, BOA 20/245, BOA 20/246, BOA 20/365, BOA 20/380, BOA 21/9, BOA 21/109, BOA 21/264, BOA 21/277, BOA 22/301, BOA 22/321, BOA 22/326, BOA 23/186, BOA 23/307 ve BOA 24/172.**

⁴ Galata kazasının, Pınarhisar nahiyesiyle ilgili olarak belirlenen 4 hüküm; **BOA 22/32, BOA 23/34, BOA 23/270 ve BOA 25/29'dur.**

⁵ Galata kazasının, Erdek nahiyesiyle ilgili olarak alınan kararlar şunlardır: **BOA 13/974, BOA 13/1057, BOA 14/235, BOA 14/251, BOA 15/19, BOA 15/338, BOA 15/424, BOA 15/431, BOA 16/476, BOA 16/495, BOA 16/527, BOA 17/50, BOA 17/60, BOA 17/71, BOA 17/326, BOA 18/72, BOA 18/146, BOA 18/226, BOA 20/169, BOA 22/32, BOA 22/258, BOA 22/304, BOA 22/311, BOA 23/19, BOA 23/34, BOA 23/37, BOA 23/46, BOA 23/107, BOA 23/111, BOA 23/127, BOA 23/141, BOA 23/270, BOA 23/277, BOA 23/291, BOA 23/297, BOA 24/174, BOA 24/246, BOA 24/255, BOA 25/29, BOA 25/75, BOA 25/94, BOA 25/105, BOA 25/109, BOA 25/110, BOA 25/114, BOA 25/115, BOA 25/126, BOA 25/131, BOA 25/137, BOA 25/147, BOA 25/166, BOA 25/175, BOA 25/178 ve BOA 25/179.**

⁶ Galata kazasının, Gemlik nahiyesiyle ilgili olarak bulunan 6 hüküm, **BOA 20/237, BOA 24/3, BOA 25/52, BOA 25/53, BOA 25/54 ve BOA 25/55'tir.**

Galata kazasına ilişkin olarak verilen toplam kararların %16,2'si) nahiyeleriyle ilgilidir.¹

Üsküdar kazası da yine kendisine bağlı nahiyelere göre değerlendirildiğinde, en fazla ekonomik sorunun, Karamürsel nahiyesinde yaşandığı belirlendi. İstanbul Ahkam Defterleri'nde, Üsküdar kazasının; Karamürsel², Gebze³, Şile⁴, Kartal⁵,

¹ Bununla birlikte Galata kazasıyla ilgili olan, fakat nahiyesi açıklanmayan 6 hüküm de, "belirtilmemiş" olarak incelememize dahil edilmiştir. Belirtilmemiş bu kayıtlar şunlardan oluşur: **BOA 15/456, BOA 16/300, BOA 16/644, BOA 16/747, BOA 20/87 ve BOA 21/480.**

² Üsküdar kazasının, Karamürsel nahiyesi ile ilgili olarak -ahkam kayıtlarından- tespit edebildiğimiz kararlar şunlardır: **BOA 13/926, BOA 13/945, BOA 13/953, BOA 14/276, BOA 14/284, BOA 14/353, BOA 15/10, BOA 15/37, BOA 15/196, BOA 15/244, BOA 15/332, BOA 15/350, BOA 15/357, BOA 15/437, BOA 15/459, BOA 15/463, BOA 16/113, BOA 16/171, BOA 16/425, BOA 16/484, BOA 17/111, BOA 17/215, BOA 17/218, BOA 17/233, BOA 17/246, BOA 18/23, BOA 18/56, BOA 18/103, BOA 18/138, BOA 18/160, BOA 18/175, BOA 18/190, BOA 18/202, BOA 18/227, BOA 18/231, BOA 18/345, BOA 18/353, BOA 18/355, BOA 18/439, BOA 19/37, BOA 19/40, BOA 19/54, BOA 19/99, BOA 19/114, BOA 19/128, BOA 19/139, BOA 19/206, BOA 19/275, BOA 19/379, BOA 19/380, BOA 19/411, BOA 19/416, BOA 19/437, BOA 20/42, BOA 20/86, BOA 20/98, BOA 20/185, BOA 20/186, BOA 20/515, BOA 20/518, BOA 20/534, BOA 20/543, BOA 20/546, BOA 20/555, BOA 21/28, BOA 21/451, BOA 21/453, BOA 22/180, BOA 22/194, BOA 22/276, BOA 24/81, BOA 24/98, BOA 24/263 ve BOA 25/83.**

³ Üsküdar kazasının, Gebze nahiyesi ile ilgili olarak, ahkam kayıtlarından belirlediğimiz kararlar şunlardır: **BOA 14/58, BOA 15/52, BOA 15/333, BOA 16/738, BOA 17/69, BOA 17/90, BOA 17/244, BOA 17/331, BOA 18/88, BOA 18/101, BOA 18/234, BOA 18/277, BOA 18/313, BOA 18/357, BOA 18/367, BOA 18/410, BOA 19/85, BOA 19/134, BOA 19/462, BOA 19/548, BOA 20/91, BOA 20/132, BOA 20/147, BOA 20/183, BOA 20/206, BOA 20/212, BOA 20/231, BOA 20/240, BOA 20/255, BOA 20/525, BOA 20/574, BOA 20/626, BOA 21/35, BOA 21/100, BOA 21/204, BOA 21/354, BOA 22/278, BOA 23/325, BOA 24/87, BOA 24/108, BOA 24/142, BOA 24/262, BOA 25/67, BOA 25/119 ve BOA 25/188.**

⁴ Üsküdar kazasının, Şile nahiyesi ile ilgili olarak tespit edebildiğimiz ahkam kayıtları şunlardır: **BOA 18/156, BOA 18/225, BOA 18/238, BOA 18/310, BOA 18/386, BOA 18/387, BOA 18/405, BOA 18/406, BOA 19/24, BOA 19/109, BOA 19/136, BOA 19/146, BOA 19/309, BOA 19/313, BOA 19/402, BOA 19/491, BOA 20/187, BOA 20/235, BOA 21/139, BOA 25/255 ve BOA 25/263.**

⁵ Üsküdar kazasının, Kartal nahiyesi ile ilgili olarak belirlenen kararlar şunlardır: **BOA 17/16, BOA 17/82, BOA 17/362, BOA 17/371, BOA 17/385, BOA 18/25, BOA 18/211, BOA 19/319, BOA 19/482, BOA 20/211, BOA 20/563, BOA 20/596, BOA 21/28, BOA 22/201, BOA 23/329, BOA 23/375, BOA 24/4, BOA 24/17, BOA 24/59, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/141, BOA 24/205, BOA 24/259, BOA**

Kandıra¹, Taşköprü², Kaymaz³, Yalakabad(Yalova)⁴, Yaros⁵, Adalar⁶, Ağaçlı⁷, Kocaeli⁸, Şeyhler⁹, Tuzla, Kadıköy, Genceli¹⁰, Geyve¹¹, Viros¹², Sarıçayır¹³ ve Darıca¹⁴ nahiyelerine ayrıldığı tespit edildi.

25/35, **BOA** 25/123, **BOA** 25/132, **BOA** 25/135, **BOA** 25/141, **BOA** 25/145, **BOA** 25/146, **BOA** 25/161, **BOA** 25/185, **BOA** 25/196, **BOA** 25/198, **BOA** 25/199, **BOA** 25/207, **BOA** 25/216, **BOA** 25/219 ve **BOA** 25/231.

¹ Üsküdar kazasının, Kandıra nahiyesi ile ilgili olarak kayıtlardan tespit edebildiğimiz 5 karar; **BOA** 16/211, **BOA** 19/23, **BOA** 20/14, **BOA** 20/130 ve **BOA** 25/189'dur.

² Üsküdar kazasının, Taşköprü nahiyesi ile ilgili olarak ahkam kayıtlarında şu hükümler tespit edildi: **BOA** 18/100, **BOA** 18/233, **BOA** 19/209, **BOA** 19/248, **BOA** 19/277, **BOA** 19/334, **BOA** 19/465, **BOA** 19/533, **BOA** 20/20 ve **BOA** 20/258.

³ Üsküdar kazasının, Kaymaz nahiyesi ile ilgili olarak bulunan kararlar şunlardır: **BOA** 14/257, **BOA** 15/35, **BOA** 16/414, **BOA** 16/753 ve **BOA** 19/359.

⁴ Üsküdar kazasının, Yalova nahiyesi ile ilgili olarak kayıtlarda belirlenen tek karar, **BOA** 19/249'dur.

⁵ Üsküdar kazasının, Yaros nahiyesi ile ilgili olarak verilen tek karar, **BOA** 14/352'dir.

⁶ Üsküdar kazasının, Adalar nahiyesi ile ilgili olarak verilen tek hüküm, **BOA** 22/153'tür.

⁷ Üsküdar kazasının, Ağaçlı nahiyesi ile ilgili olarak verilen tek karar, **BOA** 21/180'dir.

⁸ Üsküdar kazasının, Kocaeli nahiyesi ile ilgili olarak bulunan hükümler şunlardır: **BOA** 15/81, **BOA** 15/96, **BOA** 15/98, **BOA** 16/138, **BOA** 16/352, **BOA** 16/358, **BOA** 16/480, **BOA** 16/493, **BOA** 16/557, **BOA** 17/2, **BOA** 16/494, **BOA** 17/284, **BOA** 18/57, **BOA** 20/17, **BOA** 20/18, **BOA** 20/294, **BOA** 20/395, **BOA** 23/123, **BOA** 23/124, **BOA** 23/220, **BOA** 23/223, **BOA** 23/228, **BOA** 24/71 ve **BOA** 25/93.

⁹ Üsküdar kazasının, Şeyhler nahiyesi ile ilgili olarak belirlenen bu 3 karar; **BOA** 17/317, **BOA** 20/170 ve **BOA** 23/303'tür.

¹⁰ Üsküdar kazasının, Genceli nahiyesi ile ilgili olarak ulaşılan 3 hüküm; **BOA** 20/294, **BOA** 20/395, **BOA** 20/560'tır.

¹¹ İncelenen Ahkam kayıtlarından, Üsküdar kazasının, Geyve nahiyesi ile ilgili olarak belirlenen kararlar şunlardır: **BOA** 18/430, **BOA** 20/21, **BOA** 20/530 ve **BOA** 22/275.

¹² Üsküdar kazasının, Viros nahiyesi ile ilgili olarak verilen tek karar, **BOA** 21/186'dır.

¹³ Üsküdar kazasının, Sarıçayır nahiyesiyle ilgili alınan tek karar, **BOA** 20/646'dır.

¹⁴ Üsküdar kazasının, Darıca nahiyesi ile ilgili olarak alınan tek karar, **BOA** 16/521'dir.

Tablo 2. Üsküdar Kazası için Verilen Finansal Hükümlerin Nahiyelere Göre Dağılımları

ÜSKÜDAR					
NAHIYE	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE ORANI(%)	NAHIYE	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE ORANI(%)
KARAMÜRSEL	74	%30,3	AĞACLI	1	%0,4
GEBZE	45	%18,4	KOCAELİ	24	%9,8
ŞİLE	21	%8,6	ŞEYHLER	3	%1,2
KARTAL	41	%16,8	TUZLA	-	-
KANDIRA	5	%2,0	KADIKÖY	-	-
TAŞKÖPRÜ	10	%4,1	GENCELİ	3	%1,2
KAYMAZ	5	%2,0	GEYVE	4	%1,6
YALAKABAD(YALOVA)	1	%0,4	VİROS	1	%0,4
YAROS	1	%0,4	SARIÇAYIR	1	%0,4
ADALAR	1	%0,4	DARICA	1	%0,4
BELİRTİLMEMİŞ	4	%1,6	TOPLAM	244	%100

Hazırlanan tablo 2 ile detaylandırıldığı şekilde, Üsküdar kazasının sınırları içindeki ekonomik problemler, ağırlıklı olarak, Karamürsel(Üsküdar kazası sınırlarına giren toplam hükümlerin %30,3'ü), Gebze(Üsküdar kazası sınırlarına giren toplam hükümlerin %18,4'ü) ve Kartal(Üsküdar kazası sınırlarına giren toplam hükümlerin %16,8'i) nahiyelerinde yaşanmıştır.¹

Benzer şekilde, Haslar kazası da kendisine bağlı nahiyelere göre tasniflendiğinde, görüldü ki, en fazla ekonomik sorun Silivri nahiyesinde yaşanmıştır. İstanbul'un kazaları içerisinde en geniş sınırlara sahip yer olan Haslar kazası, defter kayıtlarında en fazla kararın alındığı yer olarak dikkati çekmektedir.

¹ Buna ilaveten Üsküdar kazası sınırlarına dahil olan ancak nahiyesi açıklanmayan 4 tane de "belirtilmemiş" karara ulaşılmıştır: BOA 14/254, BOA 17/280, BOA 17/301 ve BOA 17/328'dir.

Tablo 3. Haslar Kazası için Verilen Ekonomik Hükümlerin Nahiyelere Göre Dağılımları

HASLAR					
NAHIYE	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE ORANI(%)	NAHIYE	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE ORANI(%)
SİLİVRİ	133	%29,1	VİZE	7	%1,5
MİDYE	37	%8,1	GELİBOLU	17	%3,7
TERKOS	18	%3,9	TİRANCA	-	-
BÜYÜKÇEKMECE	53	%11,6	ŞARKÖY	9	%2,0
ÇATALCA	41	%9,0	MALKARA	4	%0,8
BURGAZ	16	%3,5	KEŞAN	5	%1,1
EREĞLİ	11	%2,4	EDİRNE	10	%2,2
HASKÖY	-	-	KIRKLARELİ	2	%0,4
İSTIRANCA	5	%1,1	TEKİRDAĞ	75	%16,4
KÜÇÜKÇEKMECE	18	%3,9	İNÖZ	1	%0,2
BİĞADOS	2	%0,4	SELVİ	-	-
PAŞALIMANI	4	%0,8	YAPAĞCA	1	%0,2
LAPSEKİ	1	%0,2	KALFAKÖYÜ	1	%0,2
BELİRTİLMEMİŞ	1	%0,2	TOPLAM	456	%100

Tablo 3'te de gösterildiği gibi, defterlerin değerlendirme aşamasında Haslar kazasının; Silivri¹, Midye¹, Terkos², Büyükçekmece³, Çatalca⁴, Burgaz⁵, Ereğli⁶,

¹ Haslar kazasının, Silivri nahiyesi ile ilgili olarak ulaşılan kararlar şunlardır: BOA 13/973, BOA 13/983, BOA 13/996, BOA 13/1003, BOA 14/11, BOA 14/91, BOA 14/248, BOA 14/269, BOA 14/270, BOA 14/273, BOA 14/320, BOA 15/4, BOA 15/15, BOA 15/46, BOA 15/143, BOA 15/207, BOA 15/222, BOA 15/234, BOA 15/368, BOA 15/445, BOA 15/477, BOA 16/54, BOA 16/62, BOA 16/83, BOA 16/110, BOA 16/134, BOA 16/142, BOA 16/225, BOA 16/228, BOA 16/367, BOA 16/377, BOA 16/386, BOA 16/417, BOA 16/418, BOA 16/420, BOA 16/499, BOA 16/508, BOA 16/549, BOA 16/561, BOA 16/571, BOA 16/589, BOA 16/649, BOA 16/692, BOA 16/700, BOA 16/703, BOA 16/746, BOA 17/10, BOA 17/14, BOA 17/25, BOA 17/39, BOA 17/48, BOA 17/72, BOA 17/149, BOA 17/150, BOA 17/159, BOA 17/168, BOA 17/190, BOA 17/208, BOA 17/225, BOA 17/252, BOA 17/263, BOA 17/274, BOA 17/330, BOA 17/357, BOA 17/379, BOA 17/381, BOA 18/46, BOA 18/105, BOA 18/111, BOA 18/116, BOA 18/165, BOA 18/198, BOA 18/200, BOA 18/201, BOA 18/242, BOA 18/408, BOA 19/123, BOA 19/291, BOA 19/322, BOA 19/324, BOA 19/485, BOA 19/523, BOA 20/46, BOA 20/278, BOA 20/281, BOA 20/316, BOA 20/373, BOA 20/389, BOA 20/396, BOA 20/511, BOA 20/527, BOA 21/55, BOA 21/57, BOA 21/323, BOA 21/357, BOA 21/371, BOA 21/374, BOA 21/448, BOA 22/10, BOA 22/76, BOA 22/160, BOA 22/168, BOA 22/181, BOA 22/267, BOA 23/20, BOA 23/31, BOA 23/108, BOA 23/114, BOA 23/128, BOA 23/203, BOA 23/233, BOA 23/247, BOA 23/255, BOA 23/256, BOA 23/274, BOA 23/308, BOA 24/83, BOA 24/176, BOA 24/183, BOA 24/271, BOA 24/313, BOA

25/25, BOA 25/48, BOA 25/50, BOA 25/103, BOA 25/107, BOA 25/127, BOA 25/176, BOA 25/183, BOA 25/211, BOA 25/212, BOA 25/220 ve BOA 25/270.

¹ İncelenen Ahkam Defteri kayıtlarında, Haslar kazasının, Midye nahiyesi ile ilgili oldukları belirlenen hükümler şunlardır: BOA 14/194, BOA 15/53, BOA 15/71, BOA 15/282, BOA 15/478, BOA 16/38, BOA 16/90, BOA 16/119, BOA 16/208, BOA 16/268, BOA 16/286, BOA 17/223, BOA 17/279, BOA 17/390, BOA 18/34, BOA 18/41, BOA 18/87, BOA 18/177, BOA 18/178, BOA 18/181, BOA 18/257, BOA 18/259, BOA 18/318, BOA 18/418, BOA 18/425, BOA 18/432, BOA 19/112, BOA 19/195, BOA 19/198, BOA 19/260, BOA 20/99, BOA 20/632, BOA 21/82, BOA 21/170, BOA 22/202, BOA 23/332 ve BOA 24/165.

² İncelenen Ahkam Defteri kayıtlarında, Haslar kazasının, Terkos nahiyesi ile ilgili olduklarını tespit edilen kararlar şunlardır: BOA 14/363, BOA 15/365, BOA 16/400, BOA 16/453, BOA 16/688, BOA 16/710, BOA 17/98, BOA 17/145, BOA 17/219, BOA 18/22, BOA 18/94, BOA 18/163, BOA 19/544, BOA 20/210, BOA 21/1, BOA 22/163, BOA 22/285 ve BOA 23/299.

³ Haslar kazasının, Büyükçekmece nahiyesi ile ilgili oldukları belirlenen kararlar şunlardır: BOA 13/434, BOA 15/18, BOA 15/264, BOA 15/486, BOA 16/144, BOA 16/301, BOA 16/429, BOA 16/545, BOA 16/708, BOA 16/712, BOA 16/726, BOA 17/59, BOA 17/66, BOA 17/135, BOA 17/161, BOA 17/257, BOA 17/297, BOA 17/298, BOA 17/308, BOA 17/324, BOA 17/363, BOA 17/368, BOA 18/32, BOA 18/35, BOA 18/52, BOA 19/47, BOA 19/418, BOA 19/538, BOA 20/15, BOA 21/1, BOA 22/13, BOA 22/25, BOA 22/37, BOA 22/254, BOA 22/320, BOA 23/14, BOA 23/164, BOA 23/168, BOA 23/178, BOA 23/266, BOA 23/300, BOA 24/2, BOA 24/7, BOA 24/44, BOA 24/55, BOA 24/102, BOA 25/43, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/191, BOA 25/246 ve BOA 25/258.

⁴ İncelenen Ahkam Defteri kayıtlarında, Haslar kazasının, Çatalca nahiyesi ile ilgili olduklarını belirlenen kararlar şunlardır: BOA 13/930, BOA 13/1012, BOA 14/9, BOA 14/187, BOA 16/6, BOA 16/270, BOA 16/436, BOA 16/671, BOA 16/744, BOA 18/369, BOA 18/373, BOA 18/426, BOA 18/441, BOA 20/93, BOA 20/236, BOA 21/1, BOA 21/295, BOA 22/27, BOA 22/30, BOA 22/53, BOA 22/75, BOA 22/89, BOA 22/155, BOA 23/48, BOA 23/112, BOA 23/331, BOA 24/15, BOA 24/67, BOA 24/88, BOA 24/93, BOA 24/94, BOA 25/30, BOA 25/65, BOA 25/102, BOA 25/133, BOA 25/134, BOA 25/164, BOA 25/171, BOA 25/181, BOA 25/203 ve BOA 25/247.

⁵ Haslar kazasının, Burgaz nahiyesiyle ilgili olarak verilen kararlar şunlardır: BOA 15/407, BOA 16/147, BOA 16/370, BOA 16/553, BOA 17/147, BOA 17/322, BOA 19/426, BOA 20/156, BOA 21/77, BOA 22/170, BOA 22/252, BOA 22/256, BOA 23/225, BOA 23/285, BOA 24/251 ve BOA 25/63.

⁶ İstanbul Ahkam Defteri kayıtlarında, Haslar kazasının, Ereğli nahiyesi ile ilgili oldukları belirlenen hükümler şunlardır: BOA 14/56, BOA 19/323, BOA 19/368, BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/21, BOA 22/22, BOA 22/139, BOA 23/23, BOA 23/309 ve BOA 25/4.

Hasköy, İstranca¹, Küçükçekmece², Bigados³, Paşalimanı⁴, Lapseki⁵, Vize⁶, Gelibolu⁷, Tiranca, Şarköy⁸, Malkara⁹, Keşan¹⁰, Edirne¹¹, Kırklareli¹², Tekirdağ¹³, İnöz¹, Selvi, Yapağca² ve Kalfaköyü³ nahiyelerine ayrıldığı tespit

¹ Haslar kazasının, İstranca nahiyesi ile ilgili oldukları belirlenen 5 karar; **BOA 18/109, BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/21 ve BOA 22/22**'dir.

² İncelenen Ahkam Defteri kayıtlarında, Haslar kazasının, Küçükçekmece nahiyesi ile ilgili oldukları belirlenen kararlar şunlardır: **BOA 13/434, BOA 14/72, BOA 16/761, BOA 17/203, BOA 19/384, BOA 21/1, BOA 21/292, BOA 23/234, BOA 23/239, BOA 23/242, BOA 23/243, BOA 23/245, BOA 23/254, BOA 23/347, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/245 ve BOA 25/267.**

³ Haslar kazasının, Bigados nahiyesi ile ilgili olarak 2 karar tespit edildi: **BOA 13/434 ve BOA 17/253.**

⁴ İncelenen Ahkam Defteri kayıtlarında, Haslar kazasının, Paşalimanı nahiyesi ile ilgili oldukları belirlenen 4 tane karar; **BOA 18/266, BOA 18/389, BOA 23/352 ve BOA 24/68**'dir.

⁵ Haslar kazasının, Lapseki nahiyesiyle ilgili olarak verilen teek karar, **BOA 19/240**'tır.

⁶ Ahkam Defteri kayıtlarında, Haslar kazasının, Vize nahiyesi ile ilgili olarak alınan kararlar şunlardır: **BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/21, BOA 22/22, BOA 22/252, BOA 22/256 ve BOA 23/30.**

⁷ Haslar kazasının, Gelibolu nahiyesiyle ilgili tespit edilen kararlar şunlardır: **BOA 23/102, BOA 23/136, BOA 23/198, BOA 23/213, BOA 23/215, BOA 23/222, BOA 23/237, BOA 23/272, BOA 23/280, BOA 23/318, BOA 24/47, BOA 24/217, BOA 24/218, BOA 24/230, BOA 24/253, BOA 24/257 ve BOA 25/46.**

⁸ Haslar kazasının, Şarköy nahiyesi ile ilgili oldukları belirlenen hükümler şunlardır: **BOA 22/318, BOA 23/126, BOA 23/207, BOA 23/211, BOA 23/217, BOA 23/322, BOA 23/324, BOA 23/327 ve BOA 24/12.**

⁹ Haslar kazasının, Malkara nahiyesine ilişkin olarak 4 karar verilmiştir: **BOA 23/232, BOA 23/244, BOA 23/253 ve BOA 24/85.**

¹⁰ Haslar kazasının, Keşan nahiyesiyle ilgili olarak belirlenen kararlar şöyledir: **BOA 24/43, BOA 24/234, BOA 25/17, BOA 25/39 ve BOA 25/49.**

¹¹ Haslar kazasının, Edirne nahiyesi ile ilgili oldukları belirlenen kararlar şunlardır: **BOA 21/246, BOA 22/300, BOA 23/75, BOA 24/190, BOA 25/13, BOA 25/14, BOA 25/19, BOA 25/23, BOA 25/28 ve BOA 25/47.**

¹² Haslar kazasının, Kırklareli nahiyesi ile ilgili oldukları belirlenen 2 karar, **BOA 22/265 ve BOA 23/289**'dur.

¹³ Haslar kazasının, Tekirdağ nahiyesi ile ilgili olarak tespit edilen kararlar şöyledir: **BOA 22/316, BOA 22/318, BOA 23/40, BOA 23/44, BOA 23/45, BOA 23/52, BOA 23/57, BOA 23/58, BOA 23/60, BOA 23/62, BOA 23/67, BOA 23/69, BOA 23/70, BOA 23/76, BOA 23/82, BOA 23/96, BOA 23/115, BOA 23/120, BOA 23/125, BOA 23/130, BOA 23/131, BOA 23/133, BOA 23/174, BOA 23/177, BOA 23/183, BOA 23/185, BOA 23/189, BOA 23/194, BOA 23/199, BOA 23/204, BOA 23/210, BOA 23/212, BOA 23/231, BOA 23/265, BOA 23/288, BOA 23/292, BOA 23/311, BOA**

edildi. Haslar kazası sınırları içerisindeki bu nahiyelerden, Silivri(133 hükümle, kaza sınırlarındaki toplam kararların %29,1'i), Tekirdağ(75 hükümle, kaza sınırlarındaki toplam kararların %16,4'ü) ve Büyükçekmece(53 hükümle, kaza sınırlarındaki toplam kararların %11,6'sı) nahiyeleri, en fazla ekonomik sorunların yaşandığı yerler olmuşlardır.⁴

B. Suriçi ve Bilad-ı Selase'deki Ekonomik Sorunların İstanbul Ahkam Defterleri Numaralarına Göre Tasnifi

Suriçi ve Bilad-ı Selase'de yaşanan ekonomik sorunlar, 19.yüzyıla ait olarak tutulan İstanbul Ahkam Defterleri'nin, 13-25 numaralı defterlerinde yer almaktadır.

Tablo 4. Suriçi ve Bilad-ı Selase'nin Ekonomik Sorunlarının İstanbul Ahkam Defterleri'ne Göre Dağılımları

DEFTER NUMARASI	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
13	3	4	3	8	18
14	15	12	7	13	47
15	22	25	16	20	83
16	32	31	17	51	131
17	25	38	20	41	124
18	10	26	36	35	107
19	10	30	37	19	96
20	3	45	41	16	105
21	10	22	10	15	57
22	5	18	7	32	62
23	3	24	9	104	140
24	1	15	17	51	84
25	2	44	24	51	121

23/312, BOA 23/316, BOA 23/319, BOA 23/330, BOA 23/336, BOA 23/341, BOA 23/353, BOA 23/359, BOA 23/365, BOA 23/370, BOA 23/374, BOA 24/1, BOA 24/48, BOA 24/53, BOA 24/107, BOA 24/136, BOA 24/169, BOA 24/173, BOA 24/177, BOA 24/212, BOA 24/219, BOA 24/238, BOA 24/239, BOA 24/268, BOA 24/269, BOA 24/274, BOA 24/298, BOA 24/300, BOA 24/304, BOA 24/306, BOA 24/310, BOA 24/312, BOA 25/1, BOA 25/3, BOA 25/11, BOA 25/12, BOA 25/36 ve BOA 25/37.

¹ Haslar kazasının, İnöz nahiyesi ile ilgili olduğu belirlenen tek karar, BOA 24/178'dir.

² Haslar kazasının, Yapağca nahiyesi ile ilgili olarak tek hüküm verilmiştir: BOA 15/356.

³ Haslar kazasının, Kalfaköyü nahiyesiyle ilgili olduğu belirlenen tek karar, BOA 21/260'tır.

⁴ Buna ilaveten Haslar kazası sınırlarına dahil olan, ancak nahiyesi açıklanmayan tek bir "belirtilmemiş" karara ulaşılmıştır: BOA 13/943.

Tablo 4 ile gösterilen Suriçi ve Bilad-ı Selase'nin ekonomik sorunlarının İstanbul Ahkam Defterleri'ne göre dağılımı irdelendiğinde, en fazla kararın 23 numaralı defterde yer aldığı söylenebilir. Divan-ı Hümayun kararının tutulduğu defterlerin, kazalara göre dağılımında görüldü ki, kazalara göre yaşanan ekonomik sorunlar, İstanbul(Suriçi) kazasında 16(32 başvuru), Galata kazasında 20(45 başvuru), Üsküdar kazasında yine 20(41 başvuru) ve Haslar kazasında 23(104 başvuru) numaralı defterlerde yoğun olarak yer almaktadır.

C. Suriçi ve Bilad-ı Selase'deki Ekonomik Sorunların Konularına Göre Tasnifi

Suriçi ve Bilad-ı Selase'de yaşanan ekonomik sorunların neler olduğunu öğrenebilmek için 19.yüzyıla ait her bir defter kaydı, belirlenen ekonomik sorun başlıklarına göre ayrıma tabi tutuldu.

Tablo 5. Suriçi ve Bilad-ı Selase'de Yaşanan Ekonomik Sorunlar

YER	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Adli borç alacak	Alın satılmadın doğan borç alacak	Vakıfların işgörmeye doğan borç alacak	Kira sözleşmelerinden doğan borç alacak	Pana istikrazı, kredi	Unet ihtilafı	Murabaha	Borç Tenessüfütü	Kefil	İbn	Borcun tahsilatından ödedirilmesi	Borçluların mallarının tespit edilmesi	Borçluların mallarının zaptı	Ehli örf adını zorla alınan paranın indesi	Verginin toplanması	Konmaz ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Zammete geçirilen mal veya paranın indesi	Aynı maddede başka (tekerrür) işgörmesi	Alınan kamunun rey-iyabıdırılması
Istanbul	19	6	2	2	6	2	2	2	1	4	53	2	2	3	1	4	23	2	2	2
Galata	106	36	12	5	23	2	24	17	10	7	33	43	6	1	21	2	3	2	2	2
Üsküdar	82	38	7	5	9	2	32	8	7	2	34	32	2	1	8	26	1	1	2	2
Haslar	109	60	6	10	18	8	113	10	9	5	113	123	6	2	8	29	3	1	5	2
TOPLAM	316	140	30	22	56	14	201	41	27	18	257	202	19	6	17	60	34	6	11	6
YER	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı	Borçlunun ödenen doğan borç alacak ihtilafı	Hibe	Şufluk	Ölümüne kadar beklenen borçluların vs. tahsis	Sulhi bozdahı	Kahretli borç alacak	İhtis eden kişinin borçlularının ortadanması	Gasp edilmiş para ve eşyanın indesi	Çalınan mal veya paranın indesi	Vergi ödeme emri	Rüşvetin serbestiyeye intihali	Makulata gelirleri	Makulatanın ihtisazı ve tahisi	Mültezimin ihtisazı maksadıyla hem vergi toplamı işaretiyle tahsisin intihali	Makulata sahibinin mülteziminin toplanması vergi konusundaki borç alacak ihtilafı	Fizula ve fizulü vergi toplanan mültezimin işgörmeye alınması	Hazine malı veya mülteziminin tahisi	Borcunun ödenmeyen borçluların tahsis talebi	
Istanbul	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Galata	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Üsküdar	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Haslar	3	1	2	3	3	2	2	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
TOPLAM	4	2	14	7	1	6	10	5	6	2	3	1	3	4	2	2	2	1	14	28

Dönemin İstanbul’unda yaşanan en önemli ekonomik sorunların; “adi borç alacak ihtilafı”, “alım satımdan doğan borç alacak ihtilafı”, “kira sözleşmesinden doğan borç alacak ihtilafı”, “para istikrazı, kredi”, “borç temessükü”, “borcun taksitle(ndirilerek) ödet(tir)ilmesi”, “borçlunun mallarının tespit edilmesi”, “ehli örf adına zorla alınan paranın iadesi”, “kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması”, “mukataanın iltizama verilmesi” ve “borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi/tutuklanması talebi” olduğu tespit edildi.

Tablo 5 ile de detaylandırıldığı üzere, dönemin İstanbul’unda yaşanan ekonomik sorunların kazalara göre dağılımında ise görüldü ki; İstanbul(Suriçi) kazasında “borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(55 tane)”, Galata kazasında “adi borç alacak ihtilafı(106 başvuru)”, Üsküdar kazasında yine “adi borç alacak ihtilafı(82 başvuru)” ve Haslar kazasında ise “borçlunun mallarının tespit edilmesi(123 tane)” sorunları sıklıkla yaşanmıştır.

D. Suriçi ve Bilad-ı Selase’deki Ekonomik Sorunların Müracaat Edenlerin Sosyal Konumlarına Göre Tasnifi

19.yüzyıla ilişkin olarak Suriçi ve Bilad-ı Selase’nin ekonomik sorunlarının, müracaat edenlerin sosyal konumlarına göre tasnif edilebilmesi için hükmün verilmesi için talepte bulunan kişiler; “yöneten” ve “yönetilen” ayrımına tabi tutuldu.

Defter hükümlerinin verildiği bu dört kazanın, müracaat edenlerin sosyal konumları açısından ele alınmasında, öncelikle görüldü ki, tüm İstanbul kazalarında ağırlıklı olarak, “yönetilenler(ve yine hepsinde şehirde yaşayanlar)” şikayette bulunmuştur.

Tablo 6. Suriçi ve Bilad-ı Selase’de Yaşadığı Ekonomik Sorunlarının Çözümü İçin Müracaatta Bulunanların Sosyal Konumlarına Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
I. YÖNETEN	8	13	15	19
A. Şehirli	8	12	10	18
B. Köylü	-	1	5	1
II. YÖNETİLEN	132	321	228	436
A. Şehirli	129	245	156	322
B. Köylü	3	76	72	114
YOK	1	-	1	1
BELİRTİLMEMİŞ	-	-	-	-
TOPLAM	141	334	244	456

Tablo 6 ile de takip edileceği gibi, İstanbul(Suriçi) kazasında 132(129 şehirli ve 3 köylü), Galata kazasında 321(245 şehirli ve 76 köylü), Üsküdar kazasında 228(156 şehirli ve 72 köylü) ve Haslar kazasında 436(322 şehirli ve 114 köylü) “yönetilen” tebaa, sorunlarının çözümü için Divan-ı Hümayun’a başvurmuşlardır.

E. Suriçi ve Bilad-ı Selase’deki Ekonomik Sorunların Şikayet Edilenlerin Sosyal Konumlarına Göre Tasnifi

19.yüzyılda Suriçi ve Bilad-ı Selase’de yaşanan ekonomik sorunların çözümü için merkeze başvuruda bulunan kişilerin kimleri şikayet ettiklerini belirleyebilmek için, her bir hüküm kaydı, şikayet edilenlerin sosyal konumlarına göre incelendi.

Tablo 7. Suriçi ve Bilad-ı Selase’de Yaşanan Ekonomik Sorunların Şikayet Edilenlerin Sosyal Konumlarına Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
I. YÖNETEN	8	22	16	28
A. Şehirli	7	19	7	23
B. Köylü	1	3	9	5
II. YÖNETİLEN	83	304	224	415
A. Şehirli	81	213	127	277
B. Köylü	2	91	97	138
YOK	38	8	4	13
BELİRTİLMEMİŞ	6	-	-	-
TOPLAM	141	334	244	456

Tablo 7’den de görüleceği gibi, incelenen hükümlerde, şikayet edilenlerin, yine çoğunlukla “yönetilen(ve yine şehirde yaşayan)” zümreden oldukları tespit edildi. İstanbul(Suriçi) kazasında 83(81 şehirli ve 2 köylü), Galata kazasında 304(213 şehirli ve 91 köylü), Üsküdar kazasında 224(127 şehirli ve 97 köylü) ve Haslar kazasında 415(277 şehirli ve 138 köylü) “yönetilen” sınıfına giren şahsın şikayet edildiği görülüyor.

F. Suriçi ve Bilad-ı Selase’deki Ekonomik Sorunların Müracaat Edenlerin Dinlerine Göre Tasnifi

Suriçi ve Bilad-ı Selase’de yaşadıkları ekonomik sorunlarının çözümü için merkezi idareye başvuran kişiler, dinlerine göre tasniflendiğinde, görüldü ki, Gayrimüslim kişiler daha fazla başvuruda bulunmuşlardır.

Tablo 8’de gösterildiği gibi, ekonomik sorunlarının çözümü için şikayette bulunan kişilerin dinlerinin, İstanbul kazalarına göre dağılımları incelendiğinde; Suriçi(99 başvuru), Galata(213 başvuru) ve Haslar(254 başvuru) kazalarında Gayrimüslim kişilerin, Üsküdar kazasında(144 başvuru) ise Müslüman kişilerin yoğun olarak şikayette buldukları belirlenebilir.

Tablo 8. Suriçi ve Bilad-ı Selase’de Yaşadığı Ekonomik Sorunlarının Çözümü İçin Müracaatta Bulunanların Dini Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN DİNİ	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
İ.MÜSLÜMAN	22	119	144	191
İİ.GAYRİMÜSLİM	99	213	92	254
A. Zimmi	81	197	86	230
B. Yahudi	7	5	-	8
C. Nasrani	1	17	6	14
D. Diğer	11	1	2	4
YOK	2	2	1	3
BELİRTİLMEMİŞ	13	1	7	11
TOPLAM	141	334	244	456

G. Suriçi ve Bilad-ı Selase’deki Ekonomik Sorunların Şikayet Edilenlerin Dinlerine Göre Tasnifi

19.yüzyıl İstanbul’unun Suriçi veya Bilad-ı Selase kazalarında yaşayan kişiler arasında oluşan ekonomik sorunların, şikayete konu olan kişilerin dinlerine göre yapılan tasnifinde, görüldü ki, şikayet edilenler de yine çoğunlukla Gayrimüslim kişilerdir.

Tablo 9. Suriçi ve Bilad-ı Selase’de Yaşanan Ekonomik Sorunlara Taraf Olan Şikayet Edilenlerin Dini Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
İ.MÜSLÜMAN	35	137	155	254
İİ.GAYRİMÜSLİM	38	226	99	284
A. Zimmi	35	214	98	268
B. Yahudi	6	4	-	20
C. Nasrani	2	19	5	31
D. Diğer	-	2	-	1
YOK	44	9	4	17
BELİRTİLMEMİŞ	24	6	22	14
TOPLAM	141	334	244	456

Tablo 9'da da belirtildiği gibi, şikayet edilenlerin dinleri araştırılırsa; aşağıdaki tablo ile de belirtildiği gibi, yine İstanbul(38 başvuru), Galata(226 başvuru) ve Haslar(284 başvuru) kazalarında genellikle Gayrimüslimlerin şikayet edildikleri tespit edilirken, yine Üsküdar kazasında(155 başvuru) ise Müslümanların yoğun olarak şikayet edildikleri görülecektir.

H. Suriçi ve Bilad-ı Selase'deki Ekonomik Sorunların Yıllara Göre Tasnifi

Suriçi ve Bilad-ı Selase kazalarında 19.yüzyıl süresince yaşanan ekonomik problemler; Ahkam Defterleri'ndeki karar tarihlerinden yola çıkarak, yıllar itibarıyla de tasniflendi. Görüldü ki, 19.yüzyılda İstanbul'daki ekonomik sorunlar; yoğunlukla yüzyılın başında, 1800-1820 yılları arasındaki dönemde yaşanmıştır.

Tablo 10. Suriçi ve Bilad-ı Selase'de Yaşanan Ekonomik Sorunların Yıllara Göre Dağılımları

BAŞVURU YILI	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
1800-1805	43	47	29	53
1806-1810	45	45	20	58
1811-1815	18	44	50	57
1816-1820	11	35	43	21
1821-1825	1	28	21	11
1826-1830	1	12	12	2
1831-1835	4	15	9	7
1836-1840	5	6	3	9
1841-1845	4	9	4	23
1846-1850	1	25	5	48
1851-1855	1	14	18	85
1856-1860	1	18	7	53
1861-1865	-	35	20	23
1866-1870	-	1	3	6
TOPLAM	141	334	244	456

Tablo 10 ile de detaylandırıldığı üzere, İstanbul'daki ekonomik sorunlar, (i)İstanbul(Suriçi) kazasında çoğunlukla 1800-1810(toplam 88 hüküm), (ii)Galata kazasında yoğunlukla 1800-1825(toplam 199 hüküm), (iii)Üsküdar kazasında çoğunlukla 1811-1820(toplam 93 hüküm) ve (iv)Haslar kazasında yoğunlukla 1846-1860(toplam 186 hüküm) yılları arasındaki dönemlerde yaşanmıştır. Buna göre, 19.yüzyılda İstanbul ili sınırlarında yaşanan ekonomik sorunların; yüzyılın başında İstanbul(Suriçi), Galata ve Üsküdar kazalarında yoğunlaştığı ve yüzyılın ikinci yarısında yoğunluğun Haslar kazasında doğru kaydığı tespit edilebilir.

III. SONUÇ

19.yüzyılda İstanbul'da yaşanan ekonomik sorunları belirlemek amacındaki bu çalışma, dönemin İstanbul Ahkam Defterleri'nin tasnifine dayanmaktaydı.

İstanbul il sınırı, 19.yüzyılda Suriçi ve Bilad-ı Selase(Galata, Üsküdar ve Haslar) kazaları olmak üzere temel iki hinterlanda ayrılıyordu. Bu nedenle çalışmanın, yere göre şekillenmesi İstanbul(Suriçi), Galata, Üsküdar ve Haslar kazaları etrafında oldu.

Dönemin İstanbul'unda yaşanan ekonomik sorunları belirleyebilmek için incelenen defter kayıtları, Ocak 1800- Ekim 1869 yılları arasındaki döneme aitti. Yine ilgili kayıtlar, 13-25 numaralı defterlerde yer alıyordu. Bu dönem içerisinde Ahkam kayıtlarında yer alan bu her bir ekonomik hüküm, İstanbul'un Suriçi ve Bilad-ı Selase kazaları çerçevesinde analiz edildi.

İlgili defter kayıtlarında, İstanbul'un ekonomik sorunlarına ilişkin olarak, 1175 tane hüküm tespit edildi. Bu kayıtların; 141 tanesi İstanbul(Suriçi) kazasına ait iken, 334 tanesi Galata, 244 tanesi Üsküdar ve 456 tanesi Haslar kazalarına aitti. Kazalara ayrılan her bir defter hükmü, (i)nahiyeler, (ii)defter numaraları, (iii)ihtilaf konuları, (iv)müracaat edenlerin sosyal konumları, (v)şikayet edilenlerin sosyal konumları, (vi)müracaat edenlerin dinleri ve (vii)şikayet edilenlerin dinleri değişkenlerine göre tasniflendi.

İlgili dönemdeki başvuruların, çoğunlukla Haslar kazasından(toplam hükümlerin %38,8'i ve 456 karar) yapıldığı görüldü.

Hükümlerin, defter numaralarına göre dağılımları sonucunda, İstanbul(Suriçi) kazasının 16(32 başvuru), Galata kazasının 20(45 başvuru), Üsküdar kazasının yine 20(41 başvuru)ve Haslar kazasının 23(104 başvuru) numaralı defterlerde ağırlıklı olarak yer aldıkları görüldü.

Suriçi ve Bilad-ı Selase kazalarındaki ekonomik sorunların, nedenlerine yönelik olarak yapılan tasnif sonucunda, (a)İstanbul(Suriçi) kazasında, borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(55 tane), (b)Galata kazasında, adi borç alacak ihtilafı(106 başvuru), (c)Üsküdar kazasında yine adi borç alacak ihtilafı(82 başvuru)ve (d)Haslar kazasında ise borçlunun mallarının tespit edilmesi(123 tane) sorunlarının sıklıkla yaşandığı tespit edildi.

Defter hükümlerinin, müracaat edenlerin sosyal konumları açısından ele alınmasında, öncelikle tüm kazalarda -ağırlıklı olarak- "şehirde yaşayan yönetilenler"ın şikayette buldukları görüldü. İstanbul kazasında 132(129 şehirli ve 3 köylü), Galata kazasında 321(245 şehirli ve 76 köylü), Üsküdar kazasında 228(156 şehirli ve 72 köylü) ve Haslar kazasında 436(322 şehirli ve 114 köylü) yönetilen tebaanın şikayette bulunduğu belirlendi.

Suriçi ve Bilad-ı Selase kazalarındaki sorunların şikayet edilen tarafında, yine çoğunlukla “şehirde yaşayan yönetilen” kişilerin buldukları belirlendi. Nitekim, İstanbul kazasında 83(81 şehirli ve 2 köylü), Galata kazasında 304(213 şehirli ve 91 köylü), Üsküdar kazasında 224(127 şehirli ve 97 köylü) ve Haslar kazasında 415(277 şehirli ve 138 köylü) yönetilen sınıfına giren şahsın şikayet edildiği görüldü.

Suriçi ve Bilad-ı Selase kazalarında, aralarında ekonomik sorun yaşayan iki taraf, genellikle Gayrimüslim kişilerdir. Nitekim tarafların dinlerine göre yapılan tasnifte görüldü ki, hem şikayet eden ve hem de şikayet edilen taraf çoğunlukla Gayrimüslim kişilerden oluşmuştur. Şöyle ki, şikayet edenlerin %56'sı ve şikayet edilenlerin %55.06'sı Gayrimüslim'dir.

Bununla birlikte Suriçi(99 başvuru), Galata(213 başvuru) ve Haslar(254 başvuru) kazalarında Gayrimüslim kişiler ağırlıklı olarak sorunlarının çözümü için şikayette bulunurlarken, Üsküdar kazasında(144 başvuru) ise Müslüman kişiler yoğun olarak şikayette bulunmuşlardır. Yine Suriçi(38 başvuru), Galata(226 başvuru) ve Haslar(284 başvuru) kazalarında genellikle Gayrimüslim kişilerin şikayet edildikleri tespit edilirken, Üsküdar kazasında(155 başvuru) ise Müslüman kişilerin yoğun olarak şikayet edildikleri görüldü.

19.yüzyıl süresince Suriçi ve Bilad-ı Selase kazalarında yaşanan ekonomik sorunlar; Ahkam defterlerindeki kayıtlarda yer alan tarihleri yardımıyla yıllar itibariyle değerlendirildi. Bu analiz sonucunda görüldü ki, dönem içinde yaşanan ekonomik problemler, (i)Suriçi kazasında genellikle 1800-1810, (ii)Galata kazasında çoğunlukla 1800-1825, (iii)Üsküdar kazasında yoğun olarak 1811-1820 ve (iv)Haslar kazasında çoğunlukla 1846-1860 yılları arasındaki dönemde başgöstermiştir.

KAYNAKÇA

İstanbul Ahkam Defterleri Arşiv Vesikaları:

13 numaralı defter: BOA 13/203, BOA 13/434, BOA 13/926, BOA 13/930, BOA 13/934, BOA 13/940, BOA 13/943, BOA 13/945, BOA 13/953, BOA 13/973, BOA 13/974, BOA 13/983, BOA 13/990, BOA 13/996, BOA 13/1003, BOA 13/1012, BOA 13/1055 ve BOA 13/1057.

14 numaralı defter: BOA 14/9, BOA 14/11, BOA 14/16, BOA 14/43, BOA 14/54, BOA 14/56, BOA 14/58, BOA 14/72, BOA 14/73, BOA 14/87, BOA 14/91, BOA 14/94, BOA 14/102, BOA 14/114, BOA 14/123, BOA 14/150, BOA 14/153, BOA 14/158, BOA 14/163, BOA 14/165, BOA 14/166, BOA

14/167, BOA 14/187, BOA 14/191, BOA 14/194, BOA 14/199, BOA 14/235, BOA 14/236, BOA 14/245, BOA 14/248, BOA 14/251, BOA 14/254, BOA 14/257, BOA 14/269, BOA 14/270, BOA 14/273, BOA 14/276, BOA 14/284, BOA 14/305, BOA 14/310, BOA 14/320, BOA 14/350, BOA 14/352, BOA 14/353, BOA 14/363, BOA 14/376 ve BOA 14/109.

15 numaralı defter: BOA 15/4, BOA 15/10, BOA 15/13, BOA 15/15, BOA 15/18, BOA 15/19, BOA 15/34, BOA 15/35, BOA 15/37, BOA 15/42, BOA 15/46, BOA 15/47, BOA 15/52, BOA 15/53, BOA 15/58, BOA 15/59, BOA 15/71, BOA 15/75, BOA 15/81, BOA 15/96, BOA 15/98, BOA 15/106, BOA 15/134, BOA 15/143, BOA 15/169, BOA 15/190, BOA 15/193, BOA 15/196, BOA 15/207, BOA 15/222, BOA 15/225, BOA 15/226, BOA 15/231, BOA 15/234, BOA 15/244, BOA 15/263, BOA 15/264, BOA 15/282, BOA 15/286, BOA 15/288, BOA 15/290, BOA 15/296, BOA 15/297, BOA 15/305, BOA 15/314, BOA 15/332, BOA 15/333, BOA 15/335, BOA 15/338, BOA 15/343, BOA 15/350, BOA 15/355, BOA 15/356, BOA 15/357, BOA 15/365, BOA 15/366, BOA 15/368, BOA 15/377, BOA 15/395, BOA 15/407, BOA 15/409, BOA 15/415, BOA 15/424, BOA 15/431, BOA 15/437, BOA 15/439, BOA 15/445, BOA 15/451, BOA 15/456, BOA 15/459, BOA 15/461, BOA 15/463, BOA 15/465, BOA 15/470, BOA 15/471, BOA 15/472, BOA 15/477, BOA 15/478, BOA 15/484, BOA 15/485, BOA 15/486, BOA 15/487 ve BOA 15/63.

16 numaralı defter: BOA 16/2, BOA 16/5, BOA 16/6, BOA 16/32, BOA 16/38, BOA 16/49, BOA 16/54, BOA 16/62, BOA 16/65, BOA 16/76, BOA 16/78, BOA 16/83, BOA 16/90, BOA 16/110, BOA 16/113, BOA 16/119, BOA 16/128, BOA 16/133, BOA 16/134, BOA 16/138, BOA 16/142, BOA 16/144, BOA 16/147, BOA 16/148, BOA 16/151, BOA 16/171, BOA 16/177, BOA 16/187, BOA 16/197, BOA 16/205, BOA 16/208, BOA 16/210, BOA 16/211, BOA 16/214, BOA 16/225, BOA 16/228, BOA 16/246, BOA 16/253, BOA 16/255, BOA 16/268, BOA 16/270, BOA 16/274, BOA 16/286, BOA 16/300, BOA 16/301, BOA 16/310, BOA 6/317, BOA 16/321, BOA 16/322, BOA 16/344, BOA 16/345, BOA 16/352, BOA 16/354, BOA 16/358, BOA 16/364, BOA 16/367, BOA 16/368, BOA 16/370, BOA 16/376, BOA 16/377, BOA 16/380, BOA 16/386, BOA 16/399, BOA 16/400, BOA 16/407, BOA 16/414, BOA 16/415, BOA 16/417, BOA 16/418, BOA 16/420, BOA 16/425, BOA 16/429, BOA 16/431, BOA 16/436, BOA 16/446, BOA 16/453, BOA 16/470, BOA 16/473, BOA 16/476, BOA 16/480, BOA 16/484, BOA 16/487, BOA 16/493, BOA 16/495, BOA 16/499, BOA 16/500, BOA 16/508, BOA 16/511, BOA 16/521, BOA 16/527, BOA 16/543, BOA 16/545, BOA 16/549, BOA 16/552, BOA 16/553, BOA 16/557, BOA 16/561, BOA 16/565, BOA 16/571, BOA 16/589, BOA 16/595, BOA 16/619, BOA 16/644, BOA 16/645,

BOA 16/646, BOA 16/649, BOA 16/657, BOA 16/671, BOA 16/672, BOA 16/688, BOA 16/692, BOA 16/698, BOA 16/700, BOA 16/702, BOA 16/703, BOA 16/705, BOA 16/708, BOA 16/710, BOA 16/712, BOA 16/721, BOA 16/726, BOA 16/738, BOA 16/744, BOA 16/746, BOA 16/747, BOA 16/753, BOA 16/761, BOA 16/766, BOA 16/768, BOA 16/770 ve BOA 16/494.

17 numaralı defter: BOA 17/2, BOA 17/10, BOA 17/14, BOA 17/15, BOA 17/16, BOA 17/19, BOA 17/20, BOA 17/24, BOA 17/25, BOA 17/26, BOA 17/28, BOA 17/30, BOA 17/37, BOA 17/39, BOA 17/40, BOA 17/41, BOA 17/42, BOA 17/43, BOA 17/48, BOA 17/49, BOA 17/50, BOA 17/56, BOA 17/58, BOA 17/59, BOA 17/60, BOA 17/66, BOA 17/67, BOA 17/69, BOA 17/71, BOA 17/72, BOA 17/77, BOA 17/82, BOA 17/84, BOA 17/89, BOA 17/90, BOA 17/91, BOA 17/94, BOA 17/95, BOA 17/98, BOA 17/99, BOA 17/111, BOA 17/121, BOA 17/126, BOA 17/131, BOA 17/135, BOA 17/137, BOA 17/144, BOA 17/145, BOA 17/147, BOA 17/149, BOA 17/150, BOA 17/155, BOA 17/159, BOA 17/161, BOA 17/168, BOA 17/170, BOA 17/172, BOA 17/174, BOA 17/177, BOA 17/183, BOA 17/190, BOA 17/201, BOA 17/202, BOA 17/203, BOA 17/208, BOA 17/215, BOA 17/216, BOA 17/218, BOA 17/219, BOA 17/223, BOA 17/225, BOA 17/232, BOA 17/233, BOA 17/244, BOA 17/246, BOA 17/252, BOA 17/253, BOA 17/256, BOA 17/257, BOA 17/259, BOA 17/263, BOA 17/274, BOA 17/279, BOA 17/280, BOA 17/284, BOA 17/289, BOA 17/292, BOA 17/294, BOA 17/297, BOA 17/298, BOA 17/301, BOA 17/306, BOA 17/308, BOA 17/310, BOA 17/313, BOA 17/314, BOA 17/317, BOA 17/322, BOA 17/323, BOA 17/324, BOA 17/326, BOA 17/328, BOA 17/329, BOA 17/330, BOA 17/331, BOA 17/339, BOA 17/343, BOA 17/349, BOA 17/350, BOA 17/353, BOA 17/357, BOA 17/359, BOA 17/362, BOA 17/363, BOA 17/368, BOA 17/371, BOA 17/377, BOA 17/379, BOA 17/381, BOA 17/382, BOA 17/385, BOA 17/387, BOA 17/388 ve BOA 17/390.

18 numaralı defter: BOA 18/13, BOA 18/14, BOA 18/15, BOA 18/18, BOA 18/22, BOA 18/23, BOA 18/24, BOA 18/25, BOA 18/32, BOA 18/34, BOA 18/35, BOA 18/41, BOA 18/42, BOA 18/46, BOA 18/52, BOA 18/56, BOA 18/57, BOA 18/60, BOA 18/64, BOA 18/67, BOA 18/72, BOA 18/82, BOA 18/87, BOA 18/88, BOA 18/94, BOA 18/98, BOA 18/100, BOA 18/101, BOA 18/103, BOA 18/105, BOA 18/109, BOA 18/110, BOA 18/111, BOA 18/116, BOA 18/117, BOA 18/121, BOA 18/122, BOA 18/126, BOA 18/137, BOA 18/138, BOA 18/146, BOA 18/148, BOA 18/153, BOA 18/156, BOA 18/160, BOA 18/163, BOA 18/165, BOA 18/167, BOA 18/170, BOA 18/175, BOA 18/177, BOA 18/178, BOA 18/181, BOA 18/190, BOA 18/198, BOA 18/200, BOA 18/201, BOA 18/202, BOA 18/208, BOA 18/211, BOA 18/213, BOA

18/214, BOA 18/225, BOA 18/226, BOA 18/227, BOA 18/231, BOA 18/233, BOA 18/234, BOA 18/238, BOA 18/242, BOA 18/244, BOA 18/247, BOA 18/257, BOA 18/259, BOA 18/266, BOA 18/268, BOA 18/272, BOA 18/277, BOA 18/303, BOA 18/310, BOA 18/313, BOA 18/318, BOA 18/345, BOA 18/353, BOA 18/355, BOA 18/357, BOA 18/367, BOA 18/369, BOA 18/373, BOA 18/386, BOA 18/387, BOA 18/389, BOA 18/394, BOA 18/405, BOA 18/406, BOA 18/407, BOA 18/408, BOA 18/410, BOA 18/418, BOA 18/425, BOA 18/426, BOA 18/430, BOA 18/432, BOA 18/434, BOA 18/439, BOA 18/441 ve BOA 18/442.

19 numaralı defter: BOA 19/23, BOA 19/24, BOA 19/37, BOA 19/40, BOA 19/44, BOA 19/47, BOA 19/49, BOA 19/54, BOA 19/55, BOA 19/56, BOA 19/64, BOA 19/84, BOA 19/85, BOA 19/92, BOA 19/98, BOA 19/99, BOA 19/109, BOA 19/112, BOA 19/114, BOA 19/123, BOA 19/128, BOA 19/129, BOA 19/133, BOA 19/134, BOA 19/136, BOA 19/137, BOA 19/139, BOA 19/146, BOA 19/167, BOA 19/180, BOA 19/185, BOA 19/195, BOA 19/198, BOA 19/206, BOA 19/209, BOA 19/213, BOA 19/217, BOA 19/227, BOA 19/240, BOA 19/242, BOA 19/248, BOA 19/249, BOA 19/252, BOA 19/260, BOA 19/273, BOA 19/275, BOA 19/277, BOA 19/291, BOA 19/293, BOA 19/302, BOA 19/303, BOA 19/309, BOA 19/313, BOA 19/319, BOA 19/322, BOA 19/323, BOA 19/324, BOA 19/334, BOA 19/349, BOA 19/350, BOA 19/359, BOA 19/363, BOA 19/365, BOA 19/368, BOA 19/379, BOA 19/380, BOA 19/384, BOA 19/386, BOA 19/402, BOA 19/407, BOA 19/411, BOA 19/416, BOA 19/418, BOA 19/421, BOA 19/426, BOA 19/428, BOA 19/437, BOA 19/438, BOA 19/439, BOA 19/449, BOA 19/462, BOA 19/465, BOA 19/472, BOA 19/482, BOA 19/485, BOA 19/488, BOA 19/491, BOA 19/498, BOA 19/505, BOA 19/514, BOA 19/523, BOA 19/533, BOA 19/538, BOA 19/544, BOA 19/548 ve BOA 19/555.

20 numaralı defter: BOA 20/13, BOA 20/14, BOA 20/15, BOA 20/17, BOA 20/18, BOA 20/20, BOA 20/21, BOA 20/32, BOA 20/38, BOA 20/39, BOA 20/42, BOA 20/46, BOA 20/65, BOA 20/67, BOA 20/77, BOA 20/86, BOA 20/87, BOA 20/91, BOA 20/93, BOA 20/98, BOA 20/99, BOA 20/130, BOA 20/132, BOA 20/138, BOA 20/145, BOA 20/147, BOA 20/150, BOA 20/156, BOA 20/157, BOA 20/164, BOA 20/165, BOA 20/169, BOA 20/170, BOA 20/182, BOA 20/183, BOA 20/185, BOA 20/186, BOA 20/187, BOA 20/206, BOA 20/210, BOA 20/211, BOA 20/212, BOA 20/215, BOA 20/231, BOA 20/233, BOA 20/235, BOA 20/236, BOA 20/237, BOA 20/240, BOA 20/245, BOA 20/246, BOA 20/254, BOA 20/255, BOA 20/258, BOA 20/278, BOA 20/281, BOA 20/284, BOA 20/288, BOA 20/294, BOA 20/308, BOA 20/316, BOA 20/318, BOA 20/322, BOA 20/356, BOA 20/360, BOA 20/365, BOA

20/373, BOA 20/380, BOA 20/389, BOA 20/395, BOA 20/396 20/405, BOA 20/406, BOA 20/408, BOA 20/414, BOA 20/441, BOA 20/454, BOA 20/459, BOA 20/468, BOA 20/511, BOA 20/515, BOA 20/518, BOA 20/520, BOA 20/525, BOA 20/527, BOA 20/528, BOA 20/530, BOA 20/532, BOA 20/534, BOA 20/535, BOA 20/536, BOA 20/543, BOA 20/545, BOA 20/546, BOA 20/552, BOA 20/555, BOA 20/560, BOA 20/563, BOA 20/569, BOA 20/574, BOA 20/596, BOA 20/604, BOA 20/626, BOA 20/632 ve BOA 20/646.

21 numaralı defter: BOA 21/1, BOA 21/9, BOA 21/16, BOA 21/26, BOA 21/28, BOA 21/35, BOA 21/55, BOA 21/56, BOA 21/57, BOA 21/77, BOA 21/82, BOA 21/84, BOA 21/89, BOA 21/100, BOA 21/108, BOA 21/109, BOA 21/114, BOA 21/139, BOA 21/170, BOA 21/177, BOA 21/180, BOA 21/184, BOA 21/186, BOA 21/197, BOA 21/198, BOA 21/203, BOA 21/204, BOA 21/207, BOA 21/211, BOA 21/214, BOA 21/215, BOA 21/219, BOA 21/237, BOA 21/246, BOA 21/260, BOA 21/263, BOA 21/264, BOA 21/277, BOA 21/292, BOA 21/295, BOA 21/300, BOA 21/323, BOA 21/325, BOA 21/354, BOA 21/357, BOA 21/371, BOA 21/374, BOA 21/378, BOA 21/448, BOA 21/451, BOA 21/452, BOA 21/453, BOA 21/461, BOA 21/464, BOA 21/480, BOA 21/490 ve BOA 21/503.

22 numaralı defter: BOA 22/10, BOA 22/11, BOA 22/13, BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/21, BOA 22/22, BOA 22/25, BOA 22/27, BOA 22/30, BOA 22/32, BOA 22/37, BOA 22/52, BOA 22/53, BOA 22/55, BOA 22/75, BOA 22/76, BOA 22/89, BOA 22/102, BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 22/139, BOA 22/146, BOA 22/153, BOA 22/155, BOA 22/160, BOA 22/163, BOA 22/168, BOA 22/170, BOA 22/180, BOA 22/181, BOA 22/187, BOA 22/194, BOA 22/198, BOA 22/201, BOA 22/202, BOA 22/252, BOA 22/254, BOA 22/256, BOA 22/258, BOA 22/260, BOA 22/265, BOA 22/267, BOA 22/275, BOA 22/276, BOA 22/300, BOA 22/301, BOA 22/316, BOA 22/318, BOA 22/321, BOA 22/326, BOA 22/278, BOA 22/285, BOA 22/289, BOA 22/293, BOA 22/304, BOA 22/311, BOA 22/312, BOA 22/320, BOA 22/323, BOA 22/327 ve BOA 22/338.

23 numaralı defter: BOA 23/30, BOA 23/40, BOA 23/44, BOA 23/45, BOA 23/52, BOA 23/57, BOA 23/58, BOA 23/60, BOA 23/14, BOA 23/19, BOA 23/20, BOA 23/23, BOA 23/31, BOA 23/34, BOA 23/37, BOA 23/46, BOA 23/48, BOA 23/62, BOA 23/64, BOA 23/67, BOA 23/68, BOA 23/69, BOA 23/70, BOA 23/75, BOA 23/76, BOA 23/82, BOA 23/96, BOA 23/98, BOA 23/102, BOA 23/107, BOA 23/108, BOA 23/111, BOA 23/112, BOA 23/114, BOA 23/115, BOA 23/120, BOA 23/123, BOA 23/124, BOA 23/125, BOA 23/126, BOA 23/127, BOA 23/128, BOA 23/130, BOA 23/131, BOA 23/133, BOA 23/136, BOA 23/141, BOA 23/148, BOA 23/149, BOA 23/154, BOA

23/157, BOA 23/164, BOA 23/167, BOA 23/168, BOA 23/169, BOA 23/174, BOA 23/177, BOA 23/178, BOA 23/183, BOA 23/185, BOA 23/186, BOA 23/189, BOA 23/194, BOA 23/195, BOA 23/198, BOA 23/199, BOA 23/203, BOA 23/204, BOA 23/207, BOA 23/210, BOA 23/211, BOA 23/212, BOA 23/213, BOA 23/215, BOA 23/216, BOA 23/217, BOA 23/220, BOA 23/222, BOA 23/223, BOA 23/225, BOA 23/228, BOA 23/230, BOA 23/231, BOA 23/232, BOA 23/233, BOA 23/234, BOA 23/237, BOA 23/239, BOA 23/242, BOA 23/243, BOA 23/244, BOA 23/245, BOA 23/247, BOA 23/253, BOA 23/254, BOA 23/255, BOA 23/256, BOA 23/265, BOA 23/266, BOA 23/270, BOA 23/272, BOA 23/274, BOA 23/277, BOA 23/280, BOA 23/285, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/291, BOA 23/292, BOA 23/293, BOA 23/297, BOA 23/299, BOA 23/300, BOA 23/303, BOA 23/307, BOA 23/308, BOA 23/309, BOA 23/311, BOA 23/312, BOA 23/316, BOA 23/318, BOA 23/319, BOA 23/322, BOA 23/324, BOA 23/325, BOA 23/327, BOA 23/329, BOA 23/330, BOA 23/331, BOA 23/332, BOA 23/336, BOA 23/341, BOA 23/347, BOA 23/352, BOA 23/353, BOA 23/359, BOA 23/365, BOA 23/370, BOA 23/374 ve BOA 23/375.

24 numaralı defter: BOA 24/1, BOA 24/2, BOA 24/3, BOA 24/4, BOA 24/6, BOA 24/7, BOA 24/12, BOA 24/15, BOA 24/17, BOA 24/43, BOA 24/44, BOA 24/46, BOA 24/47, BOA 24/48, BOA 24/53, BOA 24/55, BOA 24/59, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/67, BOA 24/68, BOA 24/71, BOA 24/81, BOA 24/83, BOA 24/85, BOA 24/87, BOA 24/88, BOA 24/93, BOA 24/94, BOA 24/95, BOA 24/98, BOA 24/102, BOA 24/103, BOA 24/107, BOA 24/108, BOA 24/136, BOA 24/141, BOA 24/142, BOA 24/145, BOA 24/157, BOA 24/165, BOA 24/169, BOA 24/172, BOA 24/173, BOA 24/174, BOA 24/176, BOA 24/177, BOA 24/178, BOA 24/183, BOA 24/190, BOA 24/205, BOA 24/209, BOA 24/212, BOA 24/217, BOA 24/218, BOA 24/219, BOA 24/226, BOA 24/229, BOA 24/230, BOA 24/234, BOA 24/238, BOA 24/239, BOA 24/240, BOA 24/246, BOA 24/248, BOA 24/251, BOA 24/253, BOA 24/255, BOA 24/257, BOA 24/259, BOA 24/262, BOA 24/263, BOA 24/268, BOA 24/269, BOA 24/271, BOA 24/274, BOA 24/298, BOA 24/300, BOA 24/304, BOA 24/306, BOA 24/310, BOA 24/312 ve BOA 24/313.

25 numaralı defter: BOA 25/1, BOA 25/3, BOA 25/4, BOA 25/5, BOA 25/11, BOA 25/12, BOA 25/13, BOA 25/14, BOA 25/17, BOA 25/19, BOA 25/21, BOA 25/23, BOA 25/25, BOA 25/28, BOA 25/29, BOA 25/30, BOA 25/33, BOA 25/35, BOA 25/36, BOA 25/37, BOA 25/39, BOA 25/43, BOA 25/46, BOA 25/47, BOA 25/48, BOA 25/49, BOA 25/50, BOA 25/51, BOA 25/52, BOA 25/53, BOA 25/54, BOA 25/55, BOA 25/58, BOA 25/59, BOA

25/60, BOA 25/61, BOA 25/63, BOA 25/65, BOA 25/66, BOA 25/67, BOA 25/69, BOA 25/72, BOA 25/73, BOA 25/74, BOA 25/75, BOA 25/78, BOA 25/83, BOA 25/85, BOA 25/93, BOA 25/94, BOA 25/95, BOA 25/102, BOA 25/103, BOA 25/105, BOA 25/107, BOA 25/109, BOA 25/110, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/114, BOA 25/115, BOA 25/116, BOA 25/119, BOA 25/119, BOA 25/120, BOA 25/123, BOA 25/126, BOA 25/127, BOA 25/131, BOA 25/132, BOA 25/133, BOA 25/134, BOA 25/135, BOA 25/136, BOA 25/137, BOA 25/140, BOA 25/141, BOA 25/142, BOA 25/145, BOA 25/146, BOA 25/147, BOA 25/156, BOA 25/161, BOA 25/162, BOA 25/164, BOA 25/166, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/171, BOA 25/175, BOA 25/176, BOA 25/178, BOA 25/179, BOA 25/181, BOA 25/182, BOA 25/183, BOA 25/185, BOA 25/188, BOA 25/189, BOA 25/191, BOA 25/196, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/203, BOA 25/204, BOA 25/207, BOA 25/211, BOA 25/212, BOA 25/216, BOA 25/219, BOA 25/220, BOA 25/231, BOA 25/241, BOA 25/245, BOA 25/246, BOA 25/247, BOA 25/255, BOA 25/258, BOA 25/263, BOA 25/267 ve BOA 25/270.